

Литовченко К.І.

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
kristinalit43@gmail.com*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ У ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

The article examines the transformation of methodological approaches in teaching philological disciplines in Ukraine under the dual pressure of full-scale armed aggression and accelerated digitalization. The study identifies four categories of wartime challenges: infrastructural, financial, personnel-related, and content-related. Digital technologies are shown to expand access to authentic linguistic corpora and support media literacy through AI-powered tools. International programs such as Erasmus+ and Horizon Europe have significantly mitigated the technological deficit caused by war. The strategic response lies in balanced hybrid learning models combining digital tools with live pedagogical interaction.

Повномасштабне вторгнення Росії та прискорена цифровізація утворили в українській вищій школі своєрідну точку біфуркації, де два різноспрямовані тиски сходяться в одному часовому проміжку. Мовно-літературна галузь опинилася перед необхідністю одночасно реагувати на руйнування інфраструктури й освоювати технологічні інструменти, що ще кілька років тому вважалися експериментальними. Аудиторний формат як такий не зник – він розчинився в гібридних рішеннях, де межа між очним і дистанційним навчанням розмита настільки, що викладач нерідко веде заняття для частини студентів у класі та для іншої частини – через екран одночасно. Виховання мовної особистості в таких умовах набуло громадянського виміру: йдеться вже не лише про формування мовленнєвої компетенції, а й про збереження культурної ідентичності нації в умовах збройного тиску.

Діджиталізація освітнього процесу – явище значно глибше, ніж просте перенесення лекцій у відеоформат. Інформатизація закладів вищої освіти зумовлює щонайменше чотири функціональні зрушення: розширення доступу до навчального контенту, активізацію аналітичного мислення здобувачів, підтримку збереження мовної спадщини та відкриття мультимедійних навчальних можливостей. Для філологічної підготовки особливо значущим є те, що оцифровані архіви, корпусні бази даних і відкриті курси провідних університетів стають доступними незалежно від географічного розташування студента чи стану безпеки в конкретному регіоні.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті сталого
розвитку» (м. Чернігів, 23–24 квітня 2026 р.)**

Проте, як зазначають ті самі дослідники, відсутність відпрацьованих моделей поєднання традиційної дидактики з цифровим середовищем залишається суттєвою методичною прогалиною, заповнення якої потребує окремих наукових зусиль (Білецька та ін., 2023).

Питання про те, яка саме платформа краще обслуговує потреби філологічної освіти в дистанційному режимі, отримало конкретний дослідницький вимір у порівняльному аналізі Moodle та Blackboard. Відкритий код Moodle забезпечує гнучке налаштування під конкретні дисципліни, натомість Blackboard демонструє переваги у стабільності відеосесій і аналітичних інструментах відстеження прогресу. Обидві системи, однак, виявляють спільне системне обмеження: дистанційний формат погано відтворює фонетичну складову навчання – інтонаційні патерни, живу вимову, невербальний супровід мовлення (Лембик & Прус, 2025, pp. 283–285).

На практиці нерідко фіксується протилежна тенденція: письмова аналітична робота студентів у дистанційних групах виявляється інтенсивнішою, а граматичний і лексичний аналіз – глибшим порівняно з очними аналогами. Це, в рамках розглянутої ситуації, можна трактувати як компенсаторний ефект середовища.

Збройна агресія деформувала освітнє поле відразу на кількох структурних рівнях. Запропоновано чотирикомпонентну типологію проблем філологічної освіти воєнного часу: інфраструктурний вимір охоплює фізичні руйнування й вимушене переміщення університетів; фінансовий – скорочення держзамовлення й бюджетів; кадровий – еміграцію науково-педагогічного складу і психологічне виснаження тих, хто залишився; змістовий – невідповідність чинних програм реаліям, що змінилися (Герасименко та ін., 2023). Поруч із цим ціннісний вимір лексикологічної підготовки також набуває ваги: в умовах інформаційної війни здатність майбутнього філолога розпізнавати маніпулятивні мовні конструкції та протистояти їм стає складником не лише фахової, а й громадянської компетентності. Словникова обізнаність, за такого прочитання, – це інструмент культурної самооборони (Купіна, 2025, p. 39).

Зовнішня підтримка частково компенсувала дефіцити, спричинені війною. Erasmus+ і Horizon Europe забезпечили академічну мобільність і науково-дослідницькі партнерства, тоді як Coursera, edX та Emeritus відкрили доступ до якісного цифрового контенту для студентів і викладачів (Герасименко та ін., 2023). Google, Microsoft і Zoom передали ліцензійне програмне забезпечення безоплатно, що суттєво пом'якшило технологічний дефіцит у закладах, що втратили матеріальну базу.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті сталого
розвитку» (м. Чернігів, 23–24 квітня 2026 р.)**

Окремої уваги заслуговує досвід впровадження штучного інтелекту в навчальний процес: описано функціонування «Мультимедійного словника з інфомедійної грамотності» – відкритого цифрового ресурсу, побудованого на нейромережових алгоритмах і корпусних технологіях. В умовах активної фази бойових дій цей інструмент набув нової функції – навчання студентів розрізняти факти й маніпуляції, виявляти ознаки мови ворожнечі й фейкового контенту (Надутенко та ін., 2022, р. 19).

Підсумовуючи викладене, слід зазначити: методичне оновлення філологічної підготовки в Україні розгортається під впливом двох чинників, що діють різноспрямовано, але в підсумку формують єдиний запит до педагогічної спільноти. Цифрове середовище розширює горизонти індивідуалізації навчання та доступу до автентичних текстових ресурсів – і це, як правило, оцінюється позитивно. Воєнний стан, зі свого боку, стискає інфраструктурні, кадрові й психологічні можливості реалізації цих горизонтів.

Відповіддю на зазначену суперечність може слугувати гнучка гібридна модель, в якій цифрові інструменти доповнюють, а не витісняють живу педагогічну взаємодію. Перспективи подальшого дослідження пов'язані з емпіричною перевіркою ефективності змішаного навчання на філологічних спеціальностях – порівняно із суто дистанційним форматом – саме в умовах воєнного часу.

Література

- Білецька, О., Холод, І., & Кириченко, В. (2023). Тенденції розвитку філологічної освіти в Україні в умовах диджиталізації. *Академічні візії*, 17. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7755303>
- Герасименко, Ю.А., Богуславська, Л.Г., & Макогончук, Н.В. (2023). Дилеми та виклики філологічної освіти в умовах воєнного стану в Україні та підтримка з боку країн ЄС. *Академічні візії*, 19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7840254>
- Купіна, І.О. (2025). Формування лексикологічної компетентності в майбутніх філологів в умовах воєнного стану. *Scientific and Pedagogical Internship: Proceedings*, 36–39. <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/37dc9e15-e36a-43ef-bde6-916feb9f8b97>
- Лембик, С., & Прус, Н. (2025). Проблеми та перспективи дистанційної філологічної освіти з використанням Moodle та Blackboard. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 92(1), 281–287. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/92-1-38>
- Надутенко, М., Надутенко, М., & Семенов, О. (2022). Застосування цифрового методу у викладанні філологічних дисциплін (на прикладі віртуальної лексикографічної лабораторії). *Волинь філологічна: текст і контекст*, 34, 7–26. <https://volyntext.vnu.edu.ua/index.php/volyntext/article/view/1039>